

STJEPAN VUKUŠIĆ: SVIJET POD LISTINCEM, PULA 1979.

Malena knjižica »Svijet pod Listincem«, koja sadrži dvadesetak crtica, i u tematskom pogledu, i u pogledu odnosa prema životu, prirodi i kozmosu, i u snazi i stila i ljepoti emocija ponovno potvrđuje jedan zreli talent, koji smo već imali prilike upoznati u zbirci proze »Burobran« (1970) i u zbirci pjesama »Da život ne pogaziš« (1973). Unatoč tome što nas Vukušić ne iznenađuje ni po motivima ni po prigušenim dubokim i jakim emocijama, ni po atmosferi koju majstorski ocrtava, ova zbirka još jednom pokazuje da je svijet ovog književnika bogat doživljajima i proživljavanjima što predočuju neiscrpno vrelo njegova stvaralaštva.

Vukušić se, dakle, u »Svijetu pod Listincem« vraća svom podvelebitskom kraju. »Poći ćemo onim stopama da za jedno lieto, po najboljoj mjeri, oberemo sve bunjevačke godine.« To nije povratak zauvijek, nego samo posjeta kraju koji u Vukušiću živi gdje god on bio, sa svojom sadašnjošću i svojom prošlošću i slikom svoje izvjesne budućnosti ruševina, crvotočine, šikare i velebitske vječnosti. »Agonija smokava u spletu bršljana, mravinjaci bivših debala. Iz livada izbijaju travuljine s nepoznatim krošnjama, šikare podivljalih šljiva i otrovna pavit. Divoloze poput zmijurina pletu se pod lišćem. — Ovako je zastao i daleki predak i bješe mu prva misao: sjeći, rezati, paliti i zidati. No sve što se tu održava stalnom ljudskom mukom, uvijek nadživi bodljikavo, tvrdo velebitsko prabilje.« U tom povratku, služeći se kontrapunktom, Vukušić oživljava jedan svijet u njegovoj oporjoj borbi za zdjelu palente i komadić kruha, impresioniran »prelijevanjem viška« u »panonska polja, na sjeverozapad, u obje Amerike« ... »po šumskim cestogradnjama, brodskim palubama, tenderima i bifeima periferija ...« Pred njim se naizmjenično nižu slike prošlosti, ljudi, događaja, usječenih u sjećanje ostrim nožem pamćenja. On ih oživljava ocrtavajući atmosferu sličnu plastičnu snu, nabacujući sliku za slikom kao da ih nabacuje dijaprojektorom na platno — s ostrim konturama i živim bojama. Ali, statična slika začas se pretvara u pokret, u riječ, u povik, u vrisak. Pred nama je šareno mnoštvo podvelebitske sirotinje koja je u »dimljivim kućercima« sanjala palentu.

Vukušićev je čovjek grub i prost. Rečenica mu je vulgarna, gorka, podrugljiva, tvrda. To je psovka, kletva i poruga. Ali, taj čovjek, koji je proživio život sav u svojoj tjelesnosti, sav okrenut praznom trbuhu, sav u brizi samo za sebe i za svoje, čovjek koji nije imao ni mogućnosti ni vremena da razmišlja o dubokim i velikim osjećajima ljubavi za domovinu, za rodnu grud, za ideale, ipak »na samrti ište snježnu grud iznad Orlovca i vodu iz kamene 'Živulje' ...«

Čitav taj svijet Vukušić je u sebe upio bez ostatka. Njegov osjećaj natopio je uspomene suzdržanim grcanjem u kojemu nema sentimentalnosti, nametanja ili poze. On je u osjećajima iskren i diskretan. On ima jednu životnu filozofiju koja je samo naoko pesimistična. On ide dalje od Podgorca koji je tek umirući otkrio da je duboko u sebi nosio kao prirodni dio samoga sebe i ljubav za kraj koji mu je tako škrto podavao svoje plodove. Gledajući taj kraj, Vukušić je trajno prožet toplom ljubavlju za »didovinu« i »baščinu«. U rastrganosti svojih intelektualnih razmišljanja o konačnosti i vječnosti Vukušić trajno traži uporišta. Kad se počinje gubiti u prostora uspomena, on u ženi, Iji, pronalazi nove snage, u svojoj povezanosti s precima i besmrtnom prirodom obnavlja snagu i pronalazi duševni mir.

Zbirka »Svijet pod Listincem« djeluje kao čvrsta i zaokružena cjelina. Njezina je osnovna kompozicijska karakteristika skiciranje. Svaka bi se crtica mogla razraditi u novelu, u pripovijetku, u dramu, ali i takva kakva jest — na neki način fragmentarna i nedorečena — ona se doima kao prava umjetnina. Vukušić je i opet dokazao da je majstor riječi. Zgusnuto se izražavajući, on stvara novu riječ i pomoću nje živu sliku tragičnosti umiranja i ljepote životne borbe.

Zlata Derossi

Sl. 134 — Planinske sezonske nastambe u Stokić-dulibi u sjev. Velebitu. Snimio Mr S. Božičević 1980.